

інтелігента у ВНЗ України / Є. М. Мануйлов // Нравственные императивы интеллигенции: материалы IV Межд. науч.-терор. конф. по проблемам современной интеллигенции. – Х.: НУА, 2006. – С. 163–164.

13. Фуко М. Герменевтика субъекта / Мишель Фуко // Социологос. – М.: Прогресс, 1991. – Вып.1. – С. 284–319.

14. Хамітов Н. Самотність у житті. Спроби вживання в проблему / Н. Хамітов // Філософська і соціологічна думка. – 1993. – №6. – С. 142–159.

15. Крымский С. Б. Контуры духовности: новые контексты идентификации / С. Б. Крымский // Вопросы философии. – 1992. – №12. – С. 21–28.

16. Погромская А. И. Духовность: понятие и факторы формирования / А. И. Погромская // Педагогика, психология та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків–Донецьк, 2004. – №18. – С. 25–26.

17. Горак Г. І. Філософія: курс лекцій / Г. І. Горак. – К.: Вільбор, 1997. – 272 с.

18. Бондаревич І. Духовна цілісність як атрибут особистості / Ірина Бондаревич // Особистість у дискурсі саморозгортання інформаційної цивілізації: монографія / кол. авторів; редкол.: В. П. Бех (голова), Г. О. Нестеренко (заступник голови); Мін–во освіти і науки, Нац. пед. ун–т імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид–во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 293–404.

19. Новожилов Б. В. Духовність як чинник ефективності життєдіяльності політичного лідера / Б. В. Новожилов // Нова парадигма: [журнал наукових праць] / голов. ред. В. П. Бех.; Нац. пед. ун–т імені М. П. Драгоманова; Творче об'єднання “Нова парадигма”. – К.: Вид–во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – Вип. 82. – С. 119–128.

References

1. Bortnikov V. I. Politychna uchast' i demokratija: ukrai'ns'ki realii': monografija / V. I. Bortnikov. – Luc'k: RVV “Vezha” Volyn. derzh. un–tu im. Lesi Ukrai'ny, 2007. – 524 s.

2. Goncharov D. V. Teorija politicheskogo uchastija / D. V. Goncharov. – M.: Jurist#, 1997. – 206 s.

3. Belov A. G. Politologija: ucheb. posobie / A. G. Belov. – M.: CheRo, 1996. – 304 s.

4. Meleshkina E. Ju. Politicheskoe povedenie / E. Ju. Meleshkina // Politicheskij process: osnovnye aspekty i sposoby analiza: sbornik uchebnyh materialov. – M.: Izdatel'skij Dom “INFRA–M”, Izdatel'stvo “Ves' Mir”, 2001. – S. 152–171.

5. Piren M. I. Osnovy politychnoi' psihologii': navch. posibnyk / M. I. Piren. – K.: Milenium, 2003. – 418 s.

6. Shljahtun P. P. Politologija (Teorija ta istorija politychnoi' nauky): pidruchnyk dlja stud. vuziv / P. P. Shljahtun. – K.: Lybid', 2002. – 573 s.

7. Chemshit A. A. Gosudarstvennaja vlast' i politicheskoe uchastie / A. A. Chemshit. – K.: Ukrainskij centr duhovnoj kul'tury, 2004. – 528 s.

8. Gorbatenko V. P. Strategija modernizacii' suspil'stva: Ukrai'na i svit na zlami tysjacholit' / V. P. Gorbatenko. – K.: Akademiya, 1999. – 240 s.

9. Grachev M. N. Politicheskoe uchastie / M. N. Grachev // Zarubezhnaja politologija: Slovar'–spravochnik / pod red. A. V. Mironova, G. A. Cygankova. – M.: Social'no–politicheskij zhurnal, Nezavisimyj otkrytyj universitet, 1998. – S. 239.

10. Kobina Ju. E. Antropologizacija duhovnyh cennostej v sovremennoj kul'ture: avtoref. dis. ... kand. filos. nauk: 09.00.13 / Ju. E. Kobina. – Stavropol', 2004. – 23 s.

11. Hrabrova E. V. Formirovanie duhovno–nравstvennoj kul'tury budushhego uchitelja v obrazovatel'nom processe vuza: avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.01, 13.00.08 / E. V. Hrabrova. – Jaroslavl', 2007. – 21 s.

12. Manujlov Je. M. Osnovni naprjamky vyhovannja suchasnogo inteligenta u VNZ Ukrai'ny / Je. M. Manujlov // Nравstvennye imperativy intelligencii: materialy IV Mezhd. науч.–терор. конф. по проблемам современной интеллигенции. – Н.: НУА, 2006. – С. 163–164.

13. Фуко М. Герменевтика субъекта / Мишель Фуко // Socio–Logos. – М.: Progress, 1991. – Вып.1. – С. 284–319.

14. Hamitov N. Samotnist' u zhytti. Sproby vzhivannja v problemu / N. Hamitov // Filososf'ska i sociologichna dumka. – 1993. – №6. – С. 142–159.

15. Krymskij S. B. Kontury duhovnosti: novye konteksty identifikacii' / S. B. Krymskij // Voprosy filosofii. – 1992. – №12. – С. 21–28.

16. Pogromskaja A. I. Duhovnost': ponjatie i faktory formirovanija / A. I. Pogromskaja // Pedagogika, psihologija ta

medyko–biologichni problemy fizychnogo vyhovannja i sportu. – Harkiv–Donec'k, 2004. – №18. – С. 25–26.

17. Gorak G. I. Filosofija: kurs lekcij / G. I. Gorak. – K.: Vilbor, 1997. – 272 s.

18. Bondarevych I. Duhovna cilisnist' jak atrybut osobystosti / Iryna Bondarevych // Osobystist' u dyskursi samorozgortannja informacijnoi' cyvilizacii': monografija / kol. avtoriv; redkol.: V. P. Beh (golova), G. O. Nesterenko (zastupnyk golovy); Min–vo osvity i nauky, Nac. ped. un–t imeni M. P. Dragomanova. – K.: Vyd–vo NPU imeni M. P. Dragomanova, 2012. – S. 293–404.

19. Novozhylov B. V. Duhovnist' jak chynnyk efektyvnosti zhyttjedijal'nosti politychnogo lidera / B. V. Novozhylov // Nova paradygma: [zhurnal naukovykh prac'] / golov. red. V. P. Beh.; Nac. ped. un–t imeni M. P. Dragomanova; Tvorche ob'jednannja “Nova paradygma”. – K.: Vyd–vo NPU imeni M. P. Dragomanova, 2008. – Vyp.82. – S. 119–128.

Makarenko B., candidate Political Science, applicant, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kiev), gileya.org.ua@gmail.com

Spiritual determinants of enhanced political participation of the person

Political participation is carried out with the purpose of influencing the process of preparation, adoption and implementation of political decisions at different levels – local, regional, national. It is implemented in a wide range of political activity of subjects of the political process and involves the production of the necessary values and meanings. With this in mind, political participation takes place in the spiritual development of the determinants of political and civic self-organization. And his humanistic dimension more fully disclosed in the spiritual world of the individual, combining the individual to the collective dimension of culture. The article examines the political participation of the individual in the spiritual determinants of political development and civic self-organization.

Keywords: people, politics, culture, education, morality, political participation, values, spiritual culture, spiritual values and spirituality.

Макаренко Б., кандидат политических наук, соискатель, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Духовные детерминанты активизации политического участия личности

Политическое участие осуществляется с целью влияния на процесс подготовки, принятия и реализации политических решений на разных уровнях – местном, региональном, общенациональном. Оно реализуется в широком спектре политической активности субъектов политического процесса и предусматривает выработку необходимых ценностей и смыслов. Учитывая это, политическое участие разворачивается в системе духовных детерминант политического развития и гражданской самоорганизации. А его гуманистическое измерение наиболее полно раскрывается в духовном мире личности, сочетая индивидуальное измерение культуры с коллективным. В статье политическое участие личности рассматривается в системе духовных детерминант политического развития и гражданской самоорганизации.

Ключевые слова: человек, политика, культура, образование, мораль, политическое участие, ценности, духовная культура, духовные ценности, духовность.

* * *

УДК 328

Макаренко Л. П.
кандидат політичних наук, доцент,
докторант кафедри політичних наук, Київський
національний університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), Liliya876@mail.ru

КОМУНІКАЦІЯ ПАРЛАМЕНТУ З ГРОМАДСЬКІСТЮ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Аналізуються та узагальнюються результати зарубіжних та вітчизняних емпіричних досліджень з проблем комунікації законодавчого органу з громадянським суспільством. Парламентські комунікації поняття досить широке, що включає в себе велику кількість функціональних зв'язків законодавчого органу з іншими вищими органами держави, процес ухвалення та оприлюднення загальнообов'язкових для всього суспільства рішень, електоральну комунікацію та взаємодію з громадськістю в міжвиборчій період. Наразі, розглядаються саме стосунки парламентаріїв зі своїми виборцями, чий інтереси вони покликані представляти, узагальнювати та реалізовувати. Ми маємо на меті звернути увагу на спільні тенденції в розвитку парламентів світу та виокремити специфічні виклики, що стоять перед українськими парламентарями, у зв'язку з складною внутрішньо-та

зовнішньополітичною ситуацією. Тому, використовується порівняльний метод та метод узагальнення.

Основні висновки дослідження полягають в тому, що український парламент розвиваючись в межах загальносвітових тенденцій, разом з тим, має завдання відповідати на специфічні виклики українського сьогодення, пов'язані з кризою політичної системи та необхідністю протистояти зовнішній агресії.

Ключові слова: парламент, громадянське суспільство, громадські організації, представництво інтересів, комунікація, громадські слухання, громадські приймальні.

Як відомо, стан демократії в будь-якій країні оцінюється за рівнем відкритості влади, основним показником якої є доступ громадськості до інформації. В демократичних розвинених державах не тільки передбачені, а й активно діють політико-правові механізми, спрямовані на досягнення максимальної прозорості в діяльності органів влади.

Прозора влада належним чином забезпечує діалог із громадськістю на всіх етапах прийняття рішень, а також постійний доступ до повної, об'єктивної, точної, зрозумілої інформації. В Україні наразі формується демократичне суспільство, де комунікація повинна посісти чільне місце, будучи важливим чинником політичного життя. Дедалі більшу роль комунікація відіграє в процесах державотворення та діалогу владних інститутів із громадянським суспільством. В Україні довгий час панувала інформаційна політика, за якої органи державної влади інформували населення про прийняті рішення, а зворотній зв'язок ігнорували.

Це також заохочувалося пасивною позицією громадянського суспільства, яке звинувачувало у всіх негараздах владу, але забувало про власну відповідальність за долю країни.

Нині відбувається процес реформування політичної системи, з'являється розуміння важливої ролі громадськості та необхідності створення моделі суспільних відносин, за яких громадянське суспільство спільно з органами влади могло б працювати на покращення життя в державі.

Сформована внаслідок революційних змін в країні, нова влада стала надзвичайно важливим гравцем як української, так і міжнародної політики. А історичний контекст діяльності даної влади та рівень очікувань щодо ефективної її роботи, утворили поле напруженої уваги з боку громадськості. В умовах військових дій і кардинальних змін в усіх сферах життя українців, існує необхідність постійного повноцінного діалогу влади з народом. В цьому ракурсі важливим завданням нової влади є впровадження ефективних форм комунікації з населенням країни, формування та підтримка позитивного іміджу.

Отже, процеси демократизації неможливі без вдосконалення політичної комунікації. Вона є змістовною складовою політичної системи, а також чинником реформування інститутів влади. Саме тому, парламент як орган законодавчої влади та інститут представницької демократії виконує помітну роль комунікатора, утворює потужний інформаційний ресурс щодо розв'язання великого кола питань у політичному, соціальному, економічному полі держави. Водночас особливість парламенту полягає у тому, що він формується механізмами електоральної комунікації, котрі пов'язані із політичною пропагандою та агітацією в цілому, інформаційною складовою виборчого

процесу, актами неформальної комунікації, передвиборчими технологіями.

Проблематиці комунікації органів державної влади присвячено багато праць: І. Арістової, В. Бебика, О. Берегової, М. Головатого, Н. Дніпренко, Н. Драгомирецької, А. Єрмоленка, О. Зернецької, С. Кашавцевої, В. Конечької, В. Королька, В. Комаровського, В. Малиновського, А. Мельник, В. Лісничого, Т. Ляпіної, Н. Нижник, Г. Почепцова, Т. Притиченко, Є. Ромата, В. Рубцова, І. Слісаренка, С. Серьогіна, М. Томенка, Є. Тихомирової, Ю. Шемшученка та ін.

Ю. Ганжуров багато праць присвятив аналізу саме парламентської комунікації, що є особливо цікавим в контексті нашого аналізу. Емпіричні дослідження щодо комунікації органів державної влади є в полі зору багатьох наукових установ політологічного та соціологічного спрямувань, зокрема Українського незалежного центру політичних досліджень, матеріали якого виявилися цікавими для нашого дослідження.

Ми маємо на меті звернути увагу на спільні тенденції в розвитку парламентів світу та виокремити специфічні виклики, що стоять перед українськими парламентарями, у зв'язку з складною внутрішньою та зовнішньою політичною ситуацією.

Перш, ніж аналізувати комунікативні особливості функціонування парламенту в Україні, звернемося до аналізу світового досвіду стосунків законодавчого органу з громадськістю.

За основу аналізу візьмемо результати дослідження "Парламенти світу: порівняльний аналіз", проведеного з ініціативи Міжпарламентського Союзу (МПС) та Програми розвитку ООН і опублікованого у квітні 2012 року [1].

Предметом аналізу цього дослідження парламентів світу стала еволюція стосунків між громадянами та парламентами. Його завдання полягало в тому, щоб проаналізувати як змінюються очікування громадян, і як парламенти й окремі політики відповідають на ці зміни.

Дослідження засвідчило, що більшість парламентів стикаються нині з трьома основними викликами:

- Громадськість зацікавлена в отриманні більшого обсягу інформації про парламентську діяльність та про те, як на неї можна впливати;
- Громадськість вимагає більшої підзвітності парламентів та їх оперативної реакції на суспільні запити;
- Від парламентів очікують отримання послуг відповідно до потреб громадян.

Дослідженням встановлено, що у 2012 році кількість парламентів світу досягла рекордної позначки. У 190 із 193 країн світу сьогодні діє певна форма парламентаризму, а парламентарів загалом нараховується більш, ніж 46000. Існування парламенту ще не є свідченням демократичності політичної системи, однак абсолютно незаперечним є факт, що демократія не можлива без парламенту. Сьогодні майже усі політичні режими мають певну форму представницьких зборів, хоча останні значно різняться за повноваженнями, впливом та функціональністю.

Парламенти є інструментом взаємодії між громадянами та владою, адже депутати – це

представники народу, і мають представляти волю народу. Існування державної інституції, завданням якої є задоволення потреб громадян, є передумовою легітимності влади. Всесвітнеопитування громадської думки у 2008 році виявило, що 85% людей вважає, що “воля народу має бути основою діяльності суб’єктів влади”[1].

Події “Арабської весни”, що почалися навесні 2011 року, актуалізували тезу про основну роль парламентів у процесі збільшення політичного впливу та демократії. В таких країнах, як Єгипет і Туніс, роль та повноваження парламенту стали ключовими при обговоренні форми правління у державі після революції. Схожі процеси проходять в Ємені, Йорданії та Омані, де заходи, щодо надання реальних законодавчих та контрольних повноважень парламенту, є ключовими реформами у відповідь на вимоги громадськості. Парламенти в суспільній свідомості є свого роду символом представницької демократії.

Експерти вважають, що громадський тиск на парламенти сьогодні є більшим, ніж будь-коли раніше. Розвиток комунікаційних технологій та активне висвітлення політики в ЗМІ підвищили доступність інформації про парламент та політиків.

В дослідженні зазначається, що у багатьох країнах існує ряд проблем в діяльності парламентів. Зокрема, актуальними є питання щодо ефективності парламентів в питаннях контролю за урядом. Представницька роль політичних партій – основа парламентської роботи – в багатьох країнах є слабкою та неглибоко укоріненою у суспільстві. З розквітом громадянського суспільства та нових форм демократії прямої участі громадяни мають більше шляхів для представництва своїх інтересів та висловлення позицій. Якщов минулому парламенти були єдиним найважливішим шляхом формування громадських запитів, то сьогодні їм існує альтернатива [1].

Однак, парламенти ніколи не були більш життєво необхідними, ніж сьогодні. Парламент залишається єдиним органом, призначенням якого є інтегрування та формування інтересів всієї нації. Стратегічні ролі, такі, як прийняття і скасування законів, а також контроль за виконавчою гілкою влади, можуть виконувати тільки парламенти. Головний виклик, з яким стикаються парламенти в усьому світі – це необхідність поступової еволюції, забезпечення ефективних відповідей на зміни у вимогах громадськості до представництва її інтересів.

Реальний громадський вплив на парламентські обговорення законопроектів є обмеженим. Бажання громадськості мати більший вплив повинне в результаті призвести до більшого впливу.

Парламенти все частіше використовують інноваційні методи надання доступу до інформації та збільшення її обсягу – це Дні відкритих дверей, облаштування Центрів для відвідувачів, трансляція засідань парламенту, створення веб-сайтів.

У цьому контексті цікавим є досвід створення парламентських кафе в Уганді. “Парламентські кафе” – це новий спосіб підвищення суспільного інтересу до новітніх наукових розробок, який передбачає створення форуму для обговорення актуальних для парламентарів

і громадськості питань. Такий форум передбачає дискусії парламентарів і звичайних громадян з експертами по конкретних питаннях у комфортному для вільної розмови громадському місці (звичай, поза аудиторіями та лабораторіями). Такий обмін інформацією передбачає визначення взаємно цікавих моментів для розмови, що сприяє освіті громадян і забезпечує відповідальність експертів і науковців перед суспільством. В Уганді Національна академія наук організовує зустрічі можновладців з науковцями з метою забезпечити позитивний вплив на процеси вироблення політики шляхом пошуку належного обґрунтування. Звичай, запрошення отримують близько сімдесяти політиків (обрані парламентарі, парламентські чиновники, представники громадських організацій тощо). Це сприяє прийняттю виважених рішень щодо важливих суспільних проблем [1].

Такі методи розширюють аудиторію, і як наслідок – попит та пропозиції збільшуються в геометричній прогресії. Нажаль, сьогодні важко сказати, наскільки це покращило ставлення громадськості до парламенту, вплинуло на розуміння його діяльності чи вдосконалило законодавчу роботу. Навіть тоді, коли парламенти намагаються визначити власну ефективність, індикатори, які вони використовують (обизначення громадськості, довіра до парламенту та ставлення до нього) використовуються з численними застереженнями.

Багато парламентів мають механізми консультацій з громадськістю, які головним чином забезпечуються їх професійним персоналом та адміністративною службою. Однак значення самого факту збільшення кількості консультацій є однозначно позитивним. Організація проведення консультацій може забезпечуватися адміністративно, проте наслідок консультацій і те, наскільки вони впливають на державну політику, в кінцевому рахунку вирішується політиками.

Небезпекою для багатьох парламентів є те, що можливість більшого впливу на політику підвищує громадські очікування. Неспроможність відповідати цим очікуванням підіриває віру в парламентський процес.

Важливою залишається проблема підзвітності парламентаріїв. Дискусії щодо “належної” представницької ролі члена парламенту тривають століттями, але на це питання існує небагато чітких відповідей. Політика залишається однією з небагатьох професій, які не мають посадових інструкцій і обмаль вказівок щодо того, кого, як чи що політик має представляти.

Свобода політиків самим визначати власний спосіб представництва інтересів розглядається, з одного боку, як позитив, що відображає гнучкість та здатність швидко реагувати на зміни, з іншого, – як небезпечно джерело невпевненості громадян у політичних ролях.

Вищезгадане дослідження встановлює три тенденції, спільний вплив яких поступово обмежує традиційно широкі парламенські повноваження.

1. Роль політичних партій змінюється в багатьох частинах світу. Парламентські групи (фракції) є об’єднаними блоками для політичних партій, за допомогою яких ведеться парламентська діяльність. Ефективність партій здебільшого визначає ефективність

парламенту. Як у досвідчених демократичних країнах, так і в нових демократіях партії все частіше розглядаються швидше як перешкоди ефективного представництва, ніж те, щойому сприяє. Виклик для партій та політиків – продемонструвати, що вони здатні адекватно реагувати на громадські настрої, одночасно зберігаючи достатню згуртованість, яка виражає колективне представництво інтересів, на якому базується діяльність парламентів. Пошук балансу між реагуванням на вимоги громадськості та згуртованістю партій залишається проблемою для багатьох парламентів.

2. Інституційні зміни обмежують сферу діяльності політиків. Ці інституційні реформи розділяються на три категорії:

– обмеження тривалості парламентських повноважень шляхом заборони переобрання, шляхом проведення громадського вотуму довіри або встановлення процедури відкликання;

– усунення потенційних конфліктів інтересів шляхом обмеження діяльності поза межами парламенту, зокрема можливості отримання прибутку від діяльності поза парламентом, а також шляхом визначення умов несумісності з державною посадою;

– прийняття кодексів поведінки, які спрямовані на встановлення стандартів парламентської поведінки та подальше регулювання поведінки членів парламенту.

Мета таких ініціатив – зробити членів парламенту більш підзвітними. У багатьох випадках ці заходи є популярною реакцією на низьку довіру до політики. Незважаючи на те, що члени парламенту є підзвітними громадськості на виборах, характер вищезгаданих ініціатив означає, що виборці розглядають скриньки для голосування недостатнім механізмом контролю.

3. Прагнення досягнути більшої підзвітності політиків громадськості призводить до виникнення нового типу організацій – організацій парламентського моніторингу (ОПМ).

ОПМ існують для моніторингу та оцінювання роботи членів парламенту, як в представницькому органі так і поза його межами. У світі існує більше 190 таких організацій, які здійснюють моніторинг більш ніж 80 національних парламентів. Їх виникнення та збільшення кількості вказує на те, що громадськість схвалює існування організацій-посередників, які можуть розтлумачити, підсумувати та оцінити діяльність їх політичних представників [1].

Цей рух у напрямку більшої відкритості, прозорості та незалежної зовнішньої легалізації базується на багатьох традиціях політичного представництва. Багато політиків з недовірою ставляться до цих змін, особливо до ролі громадського моніторингу, яку виконують ОПМ. Безперечно, ОПМ є викликом, але одночасно, вони забезпечують багато можливостей за умови, що парламент визнає їх потенціал в залученні громадськості.

Робота з виборцями є важливою частиною діяльності члена парламенту. Останнім часом вона зростає в обсязі, наповненні та складності.

Робота з виборцями зараз розглядається громадськістю і політиками, як основна, що відповідає ідеї парламентського представництва. Робота з

виборцями охоплює широке коло діяльності, але може бути умовно поділена на такі чотири різновиди:

– Допомога окремим виборцям, починаючи з дрібних послуг, до більш протекціоністської поведінки, спрямованої на “купівлю” підтримки.

– Розгляд і реагування на скарги та звернення виборців, в яких є факти конкретних проблем із наданням державних послуг, соціальним забезпеченням і т. і.

– Вплив на політику, коли виборці намагаються вплинути на думку члена парламенту щодо конкретних питань політики, особливо щодо тих, які голосуються в парламенті.

– Виконання проектів місцевого розвитку, коли політики шукають кошти для розвитку регіону, чи розвитку місцевої економіки шляхом використання свого положення для забезпечення бюджетного фінансування.

Очікування виборців щодо роботи з електоратом відрізняються у країнах, що розвиваються, та розвинутих країнах. У перших, очікування полягають в тому, що члени парламенту забезпечуватимуть своїх виборців матеріально та діятимуть, як основні агенти розвитку регіону, в той час як в розвинутих країнах громадяни прагнуть, щоб члени парламенту були посередниками у розгляді клопотань і звернень та інколи залучали урядові кошти для регіонів своїх округів.

Проте, вимоги громадськості – тільки частина рівняння. Робота з виборцями розширилася також з двох інших важливих причини:

– Політикам подобається ця робота. Численні члени парламенту вважають, що робота з виборцями – це та сфера, де вони можуть мати очевидний, позитивний вплив на життя людей.

– Розширення роботи з виборцями приносить відчутні електоральні дивіденди. Незважаючи на те, що докази цього є несистематизованими, члени парламенту вважають, що це додає їм значну кількість голосів.

Опитування, в усіх країнах, підтверджують, що виборці більш схильні оцінювати членів парламенту за їх спроможністю вирішувати питання на місцевому рівні, ніж за їх законотворчою роботою чи виконанням контрольної функції.

У відповідь на зростаючий об'єм роботи та тиск з боку членів парламенту офіційні ресурси, призначені для підтримки такої роботи, збільшуються. Очевидним підтвердженням цього є те, що кількість країн, які створюють фонди підтримки округу (ФПО) помітно зросла в останнє десятиріччя. Ці кошти адмініструються на місцевому рівні і спрямовані на підтримку громади округу та сприяння місцевому економічному розвитку. Існує занепокоєння щодо фінансової підзвітності та ефективності таких фондів, щодо того, чи не посилюють вони існуючі патронатні мережі та заохочують корупцію, а також щодо того, чи не перетворюють вони членів парламенту на розпорядників бюджетних коштів і, таким чином, відволікають їх від виконання інших парламентських функцій – законотворення та контролю.

Парламенти та окремі члени парламенту повинні відповідати на зростання обсягу роботи з виборцями. Беручи до уваги рівень громадських очікувань та

мотивацію політиків виконувати цю функцію, робота з виборцями не зникне. Вона є та залишиться суттєвим елементом парламентського представництва. Але її треба покращувати таким чином, щоб посилити ключову роль парламенту. Виклик для парламентських систем у всьому світі не тільки в тому, щоб надавати більше ресурсів, але й спрямовувати роботу з виборцями:

– Від конкретного до стратегічного: знаходити рішення спільних проблем в сфері впровадження політики загалом, а не розглядати кожен випадок окремо.

– Від індивідуального до колективного: знаходити відповіді на користь певної кількості людей, а не окремих осіб.

– Від місцевого до загальнодержавного: знаходити шляхи системного впровадження місцевих ініціатив в парламентській процесі.

Гнучкість парламентів відображає їх спроможність розвиватися та адаптуватися відповідно до громадських очікувань. Зміни у парламентській діяльності мають тенденцію бути випадковими та непередбачуваними, оскільки є результатом політичних переговорів та компромісу. В багатьох випадках спроможності впроваджувати необхідні зміни перешкоджають недостатність координації, стратегічного бачення та організаційних навичок. Зміни мають тенденцію відбуватися ситуативно, як низка несистематичних заходів, а не як результат єдиного стратегічного плану. Такого розвитку подій, імовірно, неможливо уникнути. Природа парламенту може унеможливити розробку та впровадження єдиного всеохоплюючого стратегічного плану.

Водночас, парламенти повинні більш ретельно аналізувати, з яких причин виникає необхідність в змінах. Незважаючи на те, що багато парламентів вважають, що вони роблять всеможливе для вдосконалення своєї роботи та проведення консультацій з громадянами, їх відповіді на очікування громадськості іноді стримуються прогалинами а аналітиці. Ретельніший аналіз може дозволити парламентам краще зрозуміти причини та наслідки громадської думки.

Парламентські зусилля на вдосконалення роботи з виборцями мають базуватися на розумінні того, як змінюється роль індивідуального представництва. Для переважної більшості виборців член парламенту є єдиною найважливішою точкою контакту з парламентом. Те, як громадськість розуміє роль депутата, багато в чому визначає ставлення громадськості до парламенту і політиків.

Парламентам треба більш системно співпрацювати з позапарламентськими організаціями для посилення зв'язків з громадськістю. Стосунки між парламентами та громадянами навряд чи можуть бути настільки прямими та безпосередніми, як це визначає теорія. Зараз існує велика кількість посередницьких організацій, які загальною та тлумачать парламентську діяльність, транслюють парламентські засідання та оцінюють роботу окремих членів парламенту. Нині, процес парламентського представництва є більш складним та переплетеним із позапарламентськими організаціями, ніж будь-коли раніше. Такі організації є потенційними союзниками у

посиленні ключових функцій парламенту та приверненні уваги набагато більшої аудиторії до роботи парламенту.

У порівнянні з ситуацією, що була 50 років тому, парламенти загалом стали більш відкритими та доступними, з професійнішим управлінням, кращими ресурсами. Це надзвичайно важливо для демократії. Але громадяни, відповідно, очікують від них більше і вимагають вищих стандартів невідкритості і підзвітності. Опитування суспільної думки свідчать, що люди мають неоднозначні погляди на парламент, однак кількість звернень про допомогу до парламентів збільшується, а незменшується. Існує багато функцій, які може виконувати тільки парламент, і люди визнають важливість цієї інституції. Парламенти є більш життєво необхідними, ніж раніше, для політичного представництва.

Парламенти продовжують розвиватися та адаптуватися. Сфера їх діяльності сьогодні стала більш складною та динамічною. Головним завданням для парламентів є рух у ногу з громадськістю, демонстрація здатності відповідати на суспільні вимоги, адаптуватися та постійно оновлювати форми взаємодії з громадськістю. Процес такої еволюції є безперервним, але ми маємо всі ознаки того, що сучасні парламенти здатні виконати завдання триматися на хвилі цього процесу.

Наскільки розвиток українського парламенту іде в ногу зі світовими тенденціями, спробуємо проаналізувати скориставшись дослідженнями, що проводилися Українським незалежним центром політичних досліджень і оприлюднені в “Аналітичному звіті за результатами фокус-групового дослідження “Стан політичної комунікації в регіонах України” у вересні 2013 року [2] та “Аналітичному звіті за результатами опитувань “Комунікація народних депутатів та виборців у позакризовий період 2013 року””, опублікованому у січні 2014 року [3]. Зміни, які відбулися протягом останнього року в нашій країні більш відчутні в частині очікувань від влади з боку громадянського суспільства, а ніж в частині системних змін у владі, тому результати досліджень зберігають свою актуальність.

Однією із засадничих основ діяльності ВР України має бути відкритість та гласність, що зазначено в статті 3 Закону України “Про Регламент Верховної Ради України” [4].

У статті 7 Закону України “Про статус народного депутата України”, в якій ідеться про взаємодію народного депутата України з виборцями, наголошено, що “народні депутати постійно підтримують зв'язки з виборцями у порядку, встановленому законом”, а обрані в “одноmandatних виборчих округах зобов'язані підтримувати зв'язок з виборцями своїх округів”; “народні депутати, обрані в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі, здійснюють зв'язок з виборцями, які мешкають на території України, у порядку персонального представництва, визначеному депутатськими фракціями (групами) Верховної Ради України відповідно до закону” [4].

У статті 24 названого Закону зазначається, що депутати також мають постійно підтримувати зв'язки з виборцями, вивчати громадську думку, потреби і запити

населення, а у разі необхідності повідомляти про них ВР України та її органи, вносити пропозиції та вживати в межах своїх повноважень заходи щодо їх врахування в роботі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій [4].

Як же на практиці будується комунікація народних обранців зі своїми виборцями?

Учасники дослідження зазначали, що сьогодні наявні такі форми комунікації:

- “громадські приймальні”;
- зустрічі з виборцями;
- листування з виборцями, поширення листівок, вітання;
- інформування у ЗМІ;
- розвиток соціальних мереж;
- проведення громадських слухань;
- розвиток співпраці з НУО, експертами, консультування;
- використання пар-заходів;
- “місцевий референдум”, який практично не застосовується як форма вирішення питань громади [2].

Всі зазначені форми комунікації є відносно ефективними, що залежить від контексту та цілей використання.

Учасники дослідження зазначали, що здебільшого використовуються односторонні форми комунікації – через ЗМІ.

Крім того, форми комунікації між депутатами та виборцями актуалізуються в періоди виборчих циклів, а після виборів, комунікація зводиться до роботи депутатських приймалень, зменшується кількість зустрічей та інформації про діяльність депутатів.

Отже, однією з поширених форм співпраці депутатів з виборцями в округах є формат громадських приймалень. Такі приймальні існують від партії, або конкретного депутата. Найчастіше вони, все таки, інкорпоровані з системами первинних партійних організацій.

Ефективність діяльності депутатських приймалень зовсім не висока з огляду на формат роботи та тематику звернень, які здебільшого перебувають поза компетенцією депутатів ВР України і мають переважно соціальний зміст.

Учасники дослідження говорили про такі форми комунікації, як зустрічі з виборцями, ініціювання та проведення на місцевому рівні громадських слухань. Зазначені форми роботи активно використовуються, насамперед, як частина виборчої кампанії і не мають системного характеру. Крім того, результати слухань вкрай рідко втілюються в конкретні політичні рішення органів влади.

Деякі учасники наводили приклади формалізації механізмів громадських слухань, які використовуються владою не для обміну ідеями, а для легітимації рішень, імітуючи процес залучення громади до формування та реалізації політики.

Учасники дослідження наголошували на проблемі підвищення ролі та поліпшення якості, такого виду комунікації з виборцями, як співпраця депутатського корпусу з експертами, експертним середовищем, стейкхолдерами, НУО. Як правило, пропозиції експертів, стейкхолдерів щодо законодавства, програм

розвитку не враховуються політиками. Саме цим можна пояснити невдоволення стейкхолдерів, наприклад, податковим законодавством.

Щодо інших форм комунікації, було відзначено, що політичні партії іноді ініціюють зустрічі з виборцями, зборигромадян, організують юридичну допомогу в приймальнях.

Політичні партії намагаються застосовувати й новітні формати зустрічей з виборцями, як то “гайд-парк”, “фестивальні” масові формати для популяризації партії та донесення ідей.

Учасники дискусії вказували на зростання ролі соціальних мереж як платформи для комунікації. Наводилися численні приклади листування через соціальні мережі та інформування депутатів про свою діяльність. Розвиток комунікації в електронних медіа характерний для представників практично всіх політичних сил. Цільовою аудиторією такої комунікації є, здебільшого, молодь до 35 років.

Розбудову соціальних мереж не можна абсолютизувати в плані налагодження двосторонньої комунікації з виборцями. Даний формат є ефективним у поєднанні з іншими формами комунікації. Це пов'язано з об'єктивними обмеженнями присутності в соціальних мережах старших людей, тих, хто проживає в сільській місцевості, а також з тим, що для багатьох людей формат безпосередніх зустрічей є набагато зрозумілішим.

Учасники дослідження наголошували на відсутності ефективних форм звітування перед виборцями про результати своєї діяльності. Найчастіше депутати та представники політичних партій використовують таку форму звітності, як пар-заходи та одностороннє інформування про роботу, що має априорі позитивне забарвлення та не надає виборцям повноцінної інформації про діяльність депутатів.

Як бачимо, виборці досить скептично оцінюють ефективність та результативність комунікативного процесу зі своїми представниками.

Які ж проблеми взаємодії з громадянським суспільством бачать обранці?

По-перше, це характер і зміст звернень громадян, що далекі від проблем законотворчості, яка є провідною функцією депутатів.

Відповідно до результатів опитування, найбільше звернень від виборців до народних депутатів – це:

- особисті клопотання виборців (наприклад, прохання про матеріальну допомогу);
- скарги на роботу органів державної влади;
- скарги на бездіяльність, прояви корупції правоохоронних структур, судів;
- скарги стосовно діяльності органів місцевого самоврядування, діяльності ЖКГ [3].

Більшість депутатів, які взяли участь в опитуванні, зазначають, що схвально ставляться до діяльності громадських організацій, експертів та їхньої співпраці з парламентом, депутатами. Як свідчить опитування, депутати воліють мати громадські організації в якості посередника в процесі комунікації з виборцями. Тоді така співпраця, опосередкована фахівцями, буде корисною та ефективною.

Формати цієї діяльності та співпраці можуть бути наступними:

– проведення спільних подій (круглих столів, конференцій);

– збір та аналітична обробка інформації щодо найбільш актуальних питань життя громади та питань, що потребують невідкладного втручання та реагування народних депутатів;

– проведення різноманітних соціологічних досліджень стосовно вивчення громадської думки, ідентифікації проблем;

– контроль за прозорістю та підзвітністю народних депутатів;

– спільна участь у розробці законопроектів, законодавчих ініціатив, юридична допомога;

– громадське обговорення проектів законодавчих актів;

– захист прав громадян [3].

Отже, обидві сторони комунікативного процесу, і виборці і народні представники, розуміють необхідність співпраці, тісної взаємодії, усвідомлюють потребу вибудовування нових форм комунікації, які б задовольняли очікування громадян та були корисними законотворцям у їх функціональній діяльності. Це обопільна праця: громадянське суспільство повинне формувати компетентні структури для посередництва в комунікації з владою, народні обранці, в свою чергу, повинні створити дієві механізми консультацій з громадськістю та імплементації експертних рішень.

Оскільки, аналіз свідчить про наявність потреби у здійсненні парламентської реформи в Україні, актуальним завданням якої є відновлення довіри до Парламенту та перетворення його на реальний орган представництва інтересів українського народу, можна запропонувати ряд першочергових кроків:

1. Вдосконалення виборчого законодавства України, зокрема, запровадження пропорційної виборчої системи з відкритими списками. Пропорційна виборча система з відкритими регіональними списками може дати значно більшу свободу вибору виборцям, знизить рівень корупції у виборчому процесі і підвищить рівень довіри до представницького органу влади, сприятиме демократизації внутрішніх процедур у політичних партіях України.

2. Підвищення підзвітності та відповідальності народних депутатів перед суспільством за допомогою:

– забезпечення виконання депутатами конституційної норми щодо несуміщення посад;

– встановлення дієвих та пропорційних дисциплінарних санкцій за порушення принципу особистого голосування, пропуск без поважних причин засідань комітетів і пленарних засідань Парламенту, порушення етики депутатської діяльності;

– правове врегулювання лобістської діяльності у ВР України шляхом прийняття спеціального закону, який регулюватиме відповідні відносини;

– запровадження незалежної системи моніторингу доходів та витрат депутатів, впровадження механізмів притягнення депутатів Верховної Ради до відповідальності за корупційні правопорушення;

– встановлення жорстких вимог до звітування депутатів перед виборцями.

3. Підвищення ефективності законотворчої діяльності Парламенту через:

– проведення парламентських слухань з актуальних питань законодавчої політики;

– запровадження процедури публічних консультацій щодо законопроектів з усіма зацікавленими суб'єктами;

– виконання законодавчої вимоги щодо обов'язкової антикорупційної експертизи законопроектів.

Список використаних джерел

1. Парламенти світу: порівняльний аналіз. Змінний характер парламентського представництва. Основні результати дослідження проведеного з ініціативи Міжпарламентського Союзу (МПС) та Програми розвитку ООНі опублікованого у квітні 2012 року *The Global Parliamentary Report*: <http://www.ipu.org/gpr/>

2. Аналітичний звіт за результатами фокус-групового дослідження “Стан політичної комунікації в регіонах України” // Український незалежний центр політичних досліджень. Вересень 2013. Автор: Юлія Тищенко (електронна версія). – Режим доступу: [http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/fg_report_communication_party_2013\(1\).pdf](http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/fg_report_communication_party_2013(1).pdf)

3. Аналітичний звіт за результатами опитувань “Комунікація народних депутатів та виборців у позакризовий період 2013 року” // Український незалежний центр політичних досліджень. Січень 2014. Автор: Юлія Тищенко (електронна версія). – Режим доступу: http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/report_communication_party_view_2014.pdf

4. Закон України “Про Регламент Верховної Ради України” // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №14–15, 16–17. – Ст.133.

References

1. Parlamenti svitu: porivnjal'nyj analiz. Zminnyj harakter parlaments'kogo predstavnyctva. Osnovni rezul'taty doslidzhennja provedenogo z iniciatyvy Mizhparlaments'kogo Sojuzu (MPS) ta Programy rozvytku OON i opublikovanogo u kvitni 2012 roku *The Global Parliamentary Report*: <http://www.ipu.org/gpr/>

2. Analitychnyj zvit za rezul'tatamy fokus-grupovogo doslidzhennja “Stan politychnoi komunikacii v regionah Ukrainy” // Ukrain's'kyj nezaleznyj centr politychnyh doslidzhen'. Veresen' 2013. Avtor: Julija Tyshhenko (elektronna versija). – Rezhym dostupu: [http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/fg_report_communication_party_2013\(1\).pdf](http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/fg_report_communication_party_2013(1).pdf)

3. Analitychnyj zvit za rezul'tatamy opytuvan' “Komunikacija narodnyh deputativ ta vyborciv u pozakryzovij period 2013 roku” // Ukrain's'kyj nezaleznyj centr politychnyh doslidzhen'. Sichen' 2014. Avtor: Julija Tyshhenko (elektronna versija). – Rezhym dostupu: http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/report_communication_party_view_2014.pdf

4. Zakon Ukrainy “Pro Reglament Verhovnoi Rady Ukrainy” // Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy. – 2010. – №14–15, 16–17. – St.133.

Makarenko L. P., PhD. Political Sciences, Doctoral student of Political Science Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kiev), Liliya876@mail.ru

Public communication parliament: Global Trends and national experience

The article analyzes and summarizes the results of foreign and domestic empirical research on the problem of communication of legislature with civil society. “Parliamentary communication” is rather broad concept that includes a large number of functional relationships of legislature with other higher authorities of the State, the process of decision making and the disclosure of common mandatory for the whole society decision, electoral communication and interaction with the public in the period between elections. Currently, it is considered parliamentarians relationship with their voters whose interests they are meant to represent, compile and execute. Our aim is to draw attention to the common trends in world parliaments and isolate the specific challenges faced by Ukrainian parliamentarians, due to the complex internal and external situation. Therefore, it is used the comparative method and the method of synthesis.

The main conclusions of the study is that the Ukrainian parliament develop within global trends, however, has the task to respond to the specific challenges of the Ukrainian reality, related to the crisis of the political system and the need to resist to the external aggression.

Keywords: parliament, civil society, NGOs, representation, communication, public hearings, public reception.

Макаренко Л. П., кандидат политических наук, доцент, докторант кафедры политических наук, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев)

Коммуникация парламента с общественностью: мировые тенденции и отечественный опыт

Анализируются и обобщаются результаты зарубежных и отечественных эмпирических исследований по проблемам коммуникации законодательного органа с гражданским обществом. Парламентские коммуникации понятие весьма широкое, включающее в себя большое количество функциональных связей законодательного органа с другими высшими органами государства, процесс принятия и обнародования общеобязательных для всего общества решений, электоральную коммуникацию и взаимодействие с общественностью в период между выборами. В данной работе рассматриваются именно отношения парламентариев со своими избирателями, чьи интересы они призваны представлять, обобщать и реализовывать. Мы хотим обратить внимание на общие тенденции в развитии парламентов мира и выделить специфические вызовы, стоящие перед украинскими парламентариями, в связи со сложной внутри- и внешнеполитической ситуацией. Поэтому, в работе используется сравнительный метод и метод обобщения.

Основные выводы исследования заключаются в том, что украинский парламент, развиваясь в пределах общемировых тенденций, вместе с тем, имеет задачу отвечать на специфические вызовы украинской действительности, связанные с кризисом политической системы и необходимостью противостоять внешней агрессии.

Ключевые слова: парламент, гражданское общество, общественные организации, представительство интересов, коммуникация, общественные слушания, общественные приемные.

* * *

УДК 32.019.51

Неприцька Т. І.

кандидат політичних наук, доцент кафедри філологічних та суспільних дисциплін, Вінницький обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників (Україна, Вінниця), neprietskaya@mail.ru

Політична комунікація у соціальній мережі Facebook

Досліджено особливості політичної комунікації в мережі Facebook – цифровому сервісові технології Web 2.0. Показані можливості створення спільного контенту політиками, журналістами та виборцями. Не дивлячись на багато невіршених питань (доцільність та межі модерації, платні коментатори, сторінки неіснуючих людей тощо), соціальна мережа розвивається в сфері політичної комунікації та набуває все більше прихильників.

Ключові слова: Facebook, політична комунікація, соціальні мережі, Web 2.0, ЗМІ, вибори.

Із розвитком сучасних інформаційно-комунікативних технологій Інтернет все більше стає частиною бізнесу, управління, політики. Особливо важливим проривом у електронній комунікації, після появи самої світової мережі, стало використання технологій Web 2.0 та активне їх проникнення у всі сфери суспільного життя. Facebook – це найбільша соціальна мережа у світі, що динамічно розвивається, починаючи із часу її заснування у 2004 році. Станом на початок 2015 р. кількість її користувачів становила 1 млрд. 393 млн. [1], а в Україні мережа нараховує понад 3,2 млн. учасників [2].

Питання комунікації в Інтернеті, загалом, та соціальних мережах, зокрема, вивчали такі вітчизняні та зарубіжні фахівці як О. Горошко, А. Ліпенцев, М. Лашкіна, Й. Портер, Й. Зелінські, Б. Мендельсон, Дж. Стейерта та інші. Увагу дослідників привертала форми та методи роботи з інформацією у соціальних мережах, психологічні особливості сприйняття матеріалу, способи промоції та політичного і соціального маркетингу в мережах. Проте, політична комунікація в Facebook з'явилася порівняно нещодавно, але

інтенсивно розвивається, тому відкривається велике поле для дослідження взаємодії політиків, медіа та виборців у соціальній мережі.

Метою статті є дослідити особливості політичної комунікації у мережі Facebook – цифровому сервісові технології Web 2.0.

Політична комунікація – це процес взаємовпливу і взаємосприйняття, що відбувається між суб'єктами політичної діяльності, які тісно пов'язані між собою відносинами влади, боротьби та співпраці. У процесі політичної комунікації зустрічаються політики, журналісти, виборці та разом творять смислове поле громадської думки. В Інтернеті знаходиться одна із площин такої взаємодії.

В цифровому просторі йде процес налагодження безпосередньої комунікації політиків із електоратом без посередництва журналістів. Звичайні громадяни публікують свої думки і оприлюднюють інформацію, конкуруючи зі ЗМІ. Також висловлюють ставлення до інших оприлюднених матеріалів, дещо рекомендують своїм віртуальним знайомим, формують підбір новин, які хочуть читати та дивитися.

За час існування Інтернету з'явилося багато сервісів. Одні з них успішно розвиваються, інші – відійшли у минуле. Порівняно новим явищем в мережі став Web 2.0, який започаткував, по суті, новий етап двосторонньої та багатосторонньої комунікації, де користувачі змогли стати безпосередніми учасниками наповнення контенту. Вони можуть коментувати існуючі публікації, створювати і додавати свої власні, обмінюватися думками на форумах, вести блоги та мікроблоги, використовувати соціальні мережі.

Перехід на Web 2.0 став можливим завдяки все ширшому використанню баз даних на сторінках WorldWideWeb. Це уможливило динамічне оновлення Інтернет-сторінок та використання реєстрації в мережі (набуття прав зареєстрованого користувача дозволяє додавати новий зміст, а не лише знайомитись із вже створеним контентом). Динамічне оновлення сторінок дало можливість додавати коментарі, створювати блоги та мікроблоги. Врешті-решт, кожен користувач такої системи зміг бачити лише те, до чого хоче мати доступ в Facebook, наприклад, сторінку “Української правди”, а не “Дзеркала тижня”, статуси своїх знайомих, а не усіх користувачів соцмережі.

Соціальні мережі використовують цілий ряд інструментів, таких як: профіль користувача, галерея зображень, коментарі, персональні дані, мікроблоги, форуми, групи, запрошення на заходи тощо. Участь у соцмережах, априорі, безкоштовна. Мережа заробляє на рекламі, а розробники ігор, на тому, що справжні гроші можна обміняти на віртуальні, щоб купувати різні ігрові елементи.

Соціальна мережа – це місце, де можна віртуально проводити час із іншими людьми, розширити коло знайомих, підтримувати контакти з існуючим колом друзів, показати своє життя і отримати зворотній зв'язок. У соцмережі можна розширювати коло контактів і, таким чином, збільшувати свій “соціальний капітал”. “Люди, від природи, істоти соціальні. Беремо участь у житті соціуму. Якби так не було, якби не були ми соціальні від народження, то програмне забезпечення соціальних сервісів би не з'явилося: